

SIIRI, IRMA A ANNA-LIISA NA STOPĚ

BABIČKY: MRTVÝ KUCHAR

Minna Lindgrenová

»Brilantní finská variace na slečnu Marplovou«

SIIRI, IRMA A ANNA-LIISA NA STOPĚ

BABIČKY: MRTVÝ KUCHAR

Minna Lindgrenová

»Brilantní finská variace na slečnu Marplovou«

MINNA LINDGRENOVÁ

BABIČKY:
MRTVÝ KUCHAR

PŘELOŽIL VLADIMÍR PISKOŘ

Czech edition published by agreement with Minna Lindgren
and Elina Ahlback Literary Agency, Helsinki, Finland

Copyright © Minna Lindgren, 2013
Original edition published by Teos Publishers
Translation © Vladimír Piskoř, 2015
Cover Design © Cover Kitchen
© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2015

ISBN 978-80-7505-168-4

I

KAŽDÉ RÁNO SE SIIRI KETTUNENOVÁ PROBUDILA a shledala, že zatím neumřela. Načež vstala, umyla se, oblékla a snědla něco k snídani. S jídlem nespěchala, vždyť měla čas. Důkladně přitom pročítala noviny a poslouchala ranní vysílání rozhlasu, dodávalo jí to pocit, že pořád patří do tohoto světa. Kolem jedenácté se často vydávala na projížďku tramvají, ale dneska v sobě nenašla dost síly.

Jasně zářivky ve společenském sále domu s pečovatelskou službou Podzimní háj vytvářely atmosféru zubní ordinace. Na pohovkách podřimovalo při čekání na oběd několik stařečků. V koutě u karetního, sukнем potaženého stolku hráli kanastu pan velvyslanec, Anna-Liisa a Irma. Pan velvyslanec zaujatě hleděl do svých karet, Anna-Liisa komentovala úmysly ostatních hráčů a Irma se tvářila znuděně, že se hra tak vleče. Jakmile si všimla přicházející Siiri, rozjasnily se jí oči.

„Kykyryký!“ zakokrhala vysokou fistulí a zeširoka zamávala rukou jako výpravčí vlaků. V mládí docházela do hodin zpěvu, na konzervatorním matiné v ulici Rautatienkatu si dokonce za-

zpívala Cherubínovu árii v doprovodu klavíru, a protože se tenkrát ještě psávaly recenze i na studentská představení, nějaký kritik v novinách Irmin hlas pochválil za tvárnost a pronikavost. Oním kokrháním se ona a Siiri obvykle zdravily. Fungovalo to za všech okolností, v silném halasu uvnitř i v městském ruchu.

„Víš, co je nového?“ vyhrkla Irma, ještě než si Siiri přisedla ke karetnímu stolku. „Dáma v klobouku z budovy C vůbec neumřela. A my už ji oplakali!“

Irma se smála, až se její kulaťoučké tělo otrásalo a hlas znovu vylétl do výšin. Vždycky na sobě měla šaty, nejraději tmavomodré, a nosila i ve všední den brilantové náušnice, perlový náhrdelník a na levé ruce dva zlaté náramky. Kdykoliv promluvila a živě zagestikulovala, šperky se vesele rozcinkaly.

Minulý týden visel prapor Podzimního háje na půl žerdi, a protože se Dáma v klobouku neukázala řadu dní, všichni se domnívali, že umřela právě ona. Jenže včera se z ničeho nic objevila v tyrkysovém kloboučku a přišla si jako obvykle zahrát bingo. Že prý si mezitím jen odskočila pro náhradní součástku k srdci a málem přitom umřela na infarkt.

„Ta součástka jí má prodloužit život až o deset let,“ pronesla Irma. „Chudinka.“

Siiri se div nerozesmála, v Irmině podání totiž výdobytek lékařské vědy zněl jako odložený ortel, a pochopitelně tomu také tak bylo.

„Ve skutečnosti nejde o žádnou náhradní součástku k srdci,“ ozvala se Anna-Liisa se svou potřebou náležitě opravovat chyby či nesprávné pojmosloví. Byla tím do jisté míry posedlá. Podle Siiri a Irmy to byl důsledek toho, že kdysi učila finský jazyk a literaturu.

„Dostal jsem červenou trojku,“ vložil se do toho pan velvyslanec, ale zastavit Annu-Liisu se mu nepodařilo.

„Koronární angioplastika je mezinárodně a hojně užívaný termín pro postup, kdy se ucpaná céva roztáhne balonkem a udržuje se průchozí pomocí takzvaného stentu neboli kovové výztuže.“

Anna-Liisa byla vysoká žena s temným, nosným hlasem. O koronární angioplastice, používaných materiálech, lokálním umrtvení a endoskopických vyšetřeních věděla snad všechno, ale ostatní se na její přednášku nedokázali soustředit. Nicméně ona jako učitelka byla samozřejmě zvyklá, že jejím výkladům nikdo nenaslouchá.

„Dávat náhradní součástky devadesátiletým lidem je čiré bláznovství,“ mínila Siiri. Všichni byli téhož názoru.

„Děvčata, máte v úmyslu vydržet do stovky?“ otázal se pan velvyslanec a odložil karty na stůl, že si upraví kravatu. Vždycky chodil jako ze škatulky – v košili, kravatě, hnědém kuřáckém kabátku a v kalhotách s puky, což bylo pěkné, neboť většina mužských obyvatel Podzimního háje se plouhala v ošklivých vytahaných teplácích. Ve svátek a o nedělích si pan velvyslanec bral čistý oblek, jehož klopou si zkrášlil dubovým listem, odznakem válečných veteránů.

„To ani vlivný člověk nemůže ovlivnit,“ řekla Siiri, protože to tak viděla. „Ale dožít se takového stáří bych nechtěla.“

„Když tedy minulý týden neumřela Dáma v klobouku, tak kdo?“ zeptala se Irma. Odjakživa byla neobyčejně zvědavá a vytrvale zjišťovala, co se kde v Podzimním háji šustlo. Jelikož se teď její zaručené informace ukázaly jako liché, cítila se poněkud roztrpčená.

„Ten mladý kuchař, myslím, že se jmenoval Tero,“ pravila Anna-Liisa a vyložila na stůl sedmičky.

Siiri zašumělo v hlavě a vyschlo v krku. Upřeně pohlédla na Annu-Liisu, nechťelo se jí věřit, že Tero zemřel. Zato Irmuta novina zřejmě potěšila, vybavila si, že už ji slyšela, ale vzápětí zapomněla.

„No ano, tak to bylo! Tobě se ten Tero přece líbil, Siiri. Jmenoval se Tero, nebo Pasi? Taky jste si všimli, že dneska se mladí chlapi jmenujou, jako když zatne sekyru? Tero, Pasi, Vesa, Tomi. Jémine, že já ti o tom neřekla hned. Včera mi to říkal masér, ale já se po tom valchování cítila tak unavená, že jsem si akorát dala večerní whisky a šla na kutě. Whisky mi předepsal pan doktor na to... prostě na všechno. Helemese, mám pro tebe dvě sedmičky, Anno-Liiso!“

Siiri se najednou cítila smutná. Zastesklo se jí po Terovi, až ji z toho rozbolelo břicho. Jak to, že umřel mladý zdravý mužský, zatímco ony ve čtyřidevadesáti snad neumřou nikdy? Siiri se kdysi dočetla v novinách, že jakmile člověk přežije devadesátku, dál už nestárne. Taková hrůza. To přece znamenalo, že lidé, kteří podobně jako ona žijí přesčas, promeškali smrt. Nejprve ji všichni navždy opustili, přátelé, manžel, a teď už umírat neměl kdo. Dokonce jí zemřely i dvě z jejích dětí, synové. Prvního zabil alkohol a druhého tloušťka. Ten mladší byl zamlada pohledný a vášnivý sportovec, ale pak se doslova vyžral; pořád jen pracoval, všude jezdil autem, cpal se pizzou a brambůrky a kouřil. Říkalo se tomu civilizační choroba, protože lidé měli tak vysokou životní úroveň, že na ni umírali v pětadesáti.

Ale zdejšímu mladému kuchaři Terovi bylo nanejvýš pětatřicet a rozhodně nevypadal nemocný. Naopak, vyzářovala z něho dobrá nálada a vitalita mladého mužského. Široká ramena, sil-

né ruce a zdravá barva v obličeji, to byl Tero. A když se usmál, v obou tvářích se mu objevily krásné dolíčky.

Jejich přátelství začalo bramborovou kaší. Ta se v jídelně Podzimního háje podávala až moc často, zato rýže nikdy. Zodpovědní činitelé se domnívali, že staří lidé beztak nemají zuby a kaše se jim dobře jí, jako dětská strava. Ve všech pokrmech chyběla sůl a o plátku masa si klienti mohli nechat leda zdát. Siiri neměla kaši ráda a Tero jí pod pultem pokaždé našel nějakou jinou přílohu, mrkev nebo červenou řepu. Po obědě si chodíval k jejímu stolu vypít kávu. Když se ho zeptala, jestli má nějakou holku, odpověděl, že žádnou nepotřebuje, protože má ji, Siiri. Měli ve zvyku takhle trochu flirtovat a bavili se tím. Podobně neškodného, veselého klábosení v Podzimním háji zas tolik nebývalo.

Karetní partie podle všeho skončila. Pan velvyslanec na Irmě vyzvídal, kolik jí je let, Anna-Liisa listovala v novém ceníku služeb a odkašlávala si, jako by se chystala pronést novou přednášku. Zdálo se, že smrtí mladého kuchaře se už nikdo nezaobírá.

„Dvaadevadesát? Takže už nemáš řidičák?“ žasl pan velvyslanec. „Vítej ke mně do taxíku, milá Irmo! Mám spoustu poukázek, takových poukázek na taxíky, se kterými se nedá dělat nic jiného než za ně pořád dokola jezdit.“

„To se ví, že mám řidičák!“ vyprskla zlobně Irma, páně velvyslancovy návrhy se jí pranic nelíbily. „Můj spolužák je gynekolog a na každém třídním srazu nám všem vypisuje nové potvrzení kvůli řidičáku. Akorát že mi auto sebraly děti, jen tak z plezíru zbaví dospělého člověka možnosti samostatně se někam dopravit! Na to moje malé červené autíčko si přece pamatujete, ne?“

Kromě Siiri si ho nepamatoval nikdo. To ona s ní seděla v autě, když na Mannerheimově třídě u Švédského divadla vjela Irma

do protisměru a policajti ji zastavili. Irminy děti to považovaly za dostatečný důvod k odvezení červeného autíčka zpátky do autobazaru. Ten trest připadal nepřiměřený i panu velvyslanci. Zajat u Švédského divadla někam blbě rozhodně není žádný velký přestupek, protože tam panuje ustavičně zmatek a pořád se tam něco přestavuje, takže ani Helsinčanka v desáté generaci jako Irma Lännenleimuová nemůže vědět, kudy se který den má jezdit.

„Ale tak to chodí,“ řekla Irma. „Za staré rozhoduje o všem možném někdo jiný.“

Její děti a vnoučata, jichž bylo habaděj a kterým říkávala zlatíčka, prodaly její byt v Töölö a ji bez velkých cavyků umístili do dvougarsonky v domě s pečovatelskou službou Podzimní háj. Údajně pro její dobro, tvrdila zlatíčka, v domě s pečovatelskou službou o ni totiž bude bezpečně postaráno a oni se už nebudou muset během pracovního záprahu strachovat, jestli Irma vstala z postele a nezapomněla si vzít léky nebo jestli nepobíhá po městě v noční košili.

„A potom mi ještě namontovali do bytu kamery, aby se mohli přes počítač kdykoliv podívat, co dělám. Jako bych byla nějaký lenochod v zoologické zahradě! Vždycky na ty kamery vyšpulím zadek, než jdu spát.“

Pan velvyslanec seděl se svěšenými rameny a malomyslně hleděl na omšelé sukno karetního stolu.

„Aspoň máš nějaké příbuzné, kteří ještě mají chuť tě šmírovat,“ podotkl. „A někoho, na koho můžeš špulit zadek.“

„Neměj péči, tady v Podzimním háji špehují i nás osamělé,“ utěšovala ho Anna-Liisa. „Ošetřovatelky nám každou chvíli chodí čmuchar do bytů, otvírají si vlastními klíči.“

„Přesně! Předevčírem mi do bytu vtrhl nějaký chlap v sedm ráno, když jsem se ještě rozvalovala nahatá na posteli!“ zahlaholila Irma.

„Vážně?“ ožil pan velvyslanec a chopil se balíčku karet, že znovu rozdá.

„Samozřejmě hledal moji závěť. Čím dál víc smrti vstříc.“

Siiri se bezděky pousmála, když Irma dramaticky snížila hlas a pronesla své „čím dál víc smrti vstříc“. Irma říkávala spoustu vlastních slůvek a otřepaných hlášek, které do úmoru opakovala, ale tuhle měla Siiri ráda, zvláště když ji Irma použila trefně ve správný okamžik.

Načež Anna-Liisa znovu vyličila, jak jí zmizelo stříbrné ruční zrcátko. Najisto věděla, že jí ho někdo ukradl, stejně jako panu velvyslanci kdosi odcizil krásný nástěnný kobereček, zatímco se ve skupině účastnili pamětového tréninku, tělocviku a koncertu akordeonového tria. Siiri na tyhle aktivity nechodila, zejména ne na akordeonové koncerty, třebaže se v domě s pečovatelskou službou konaly každý týden. Proč starým lidem přicházeli hrát jenom harmonikáři? To už nikdo neumí hrát na pořádné nástroje? V Podzimním háji stály zbůhdarma tři klavíry.

Na chodbách se hromadila i spousta jiných zbytečných věcí, protože obyvatelé umírali a pro jejich majetek si už nikdo nepřijížděl. Klavíry, knihy a soupravy jídelního nábytku se zřejmě nikomu nehodily, a tak je tu i onde rozestavili za účelem vytvořit domáckou atmosféru, ačkoliv se do zdejšího prostředí vůbec nehodily, neboť Podzimní háj byl moderní budova, místnosti měly nízké stropy a zdi z tenkého sádrokartonu. Po kom asi zbyl tenhle mahagonový karetní stůl, odložený starý krám, u něhož denně hráli karty?

„Mají to promyšlené,“ pravila Anna-Liisa. „Když se na chodbě nechá jeden secesní stůl, sem tam klavír a šest metrů encyklo-

pedických slovníků, nikoho nenapadne, že by se tu obyvatelům kradly věci. Ačkoliv přesně to se tu děje.“

„Zlodějna je i to, že nám naučtjou kdecu a my ani nevidíme, jak se peníze přelívají z účtu na účet,“ přidala se Irma. „Pravda, mně se o finance pochopitelně starají moje zlatíčka, protože banky se přestěhovaly do počítačů. Bezhotovostní platba! Teď mě osvítilo!“

„Jak osvítilo? Není to termín z bridže?“ zeptala se Anna-Liisa nevrle.

„Vy umíte hrát bridž?“ nadchl se pan velvyslanec.

„Chci říct, že jsem si vzpomněla na to slovní spojení. Neříká se tomuhle okrádání bezhotovostní platba?“

Irma své paměti moc nevěřila. Kdykoliv si nečekaně vzpomněla na nějakou věc, o níž předpokládala, že ji zapomněla, nazývala to osvětlením nebo zvláštním jevem. „Nějaký zvláštní šestý smysl mi napověděl, že můj baret leží na televizi,“ řekla například a Annu-Liisu podobná sdělení neskutečně rozčilovala.

Ale Irma měla pravdu. Peníze z účtů obyvatel Podzimního háje proudily bezhotovostně na účty různých pečovatelských a servisních firem, aniž by si toho kdo všimal. Jenom nájem za malou dvougarsonku činil tisíc eur měsíčně a navíc odcházely různé platby za služby a jiné výdaje. Ceny byly všelijaké a určoval je hlavně fakt, že obyvatelé se nevyznají v hodnotě peněz. Mnozí mluvili ještě o starých markách a měli na mysli marky používané před měnovou reformou v roce 1963. Příbuzní si kvůli špatnému svědomí netroufali ceny zpochybňovat a namlouvali si, že čím víc se za péči platí, tím musí být lepší.

„Spuštění kalhot, čtrnáct eur, vytažení kalhot, šestnáct eur,“ četla Anna-Liisa v ceníku Podzimního háje. „To jedna potřeba vyjde pěkně draho.“

„Na třicet eur. Věřte nebo ne, dělá to sto osumdesát nových marek!“ spočetla bystře Irma.

„Plínky jsou levnější,“ řekla Siiri, ačkoliv netušila, kolik pleny stojí ani kde se prodávají. Ve Španělsku byly k dostání v obyčejném supermarketu. V Podzimním háji žilo několik navrátilců, kteří si svého času odjeli užívat důchodu pod španělské slunce, ale poté co začali mít potíže s udržením moče, šedým či zeleným zákalem a kyčlemi, vrátili se spěšně do bezpečí finských domů s pečovatelskou službou. Například ten nový manželský pár v budově A, ten, který tolik holdoval hlučnému odpolednímu sexu, až si sousedé museli stěžovat. Navíc budili dojem velkých škudlilů, protože si ty levné pleny ze supermarketu přivezli s sebou. Irma zjistila, že mají balkon plný krabic s plenami.

„Vypadá to hrozně ošklivě. Jen si to představte, nevejdou se jim tam ani muškáty!“ halekala Irma. Její dcera pro ni přes Ústřední svaz péče o seniory objednala erární pleny do konce života, ale Irma je všechny vrátila, protože je neměla kde skladovat. Na balkonu měla raději květiny.

„Mně se zdá, že paní se jmenuje Margit. Je to možné? A její muž snad Eino. Eino a Margit? Co vám napovídají vaše smysly?“

Ostatní se nedokázali shodnout, jak se nový manželský pár jmenuje.

„Proč je vytažení kalhot dražší než spuštění?“ zeptala se Anna-Liisa, aby nasměrovala hovor zpátky do původních kolejí, jako kdyby tuhle debatu moderovala.

„Že by sukně vyšla levněji?“ nadhodil pan velvyslanec.

„Kvůli zemské přitažlivosti!“ volal tiskárenský faktor Reino, který se k nim blížil od stojanu s pitnou vodou. Tenhle chlapík vrhal žádostivé pohledy a ustavičně prohlašoval Siiri za nejkrás-

nější děvče v Podzimním háji. Irma tvrdila, že se ji dokonce pokusil ve výtahu políbit, ale Irma toho vždycky napovídá. Reino ve zdravotních pantoflích a vytahaných teplácích před sebou tlačil chodítko a sunul se k nim překvapivě rychle. Kolem krku mu visel bryndák, byť nebyl čas oběda.

„A není to spíš kvůli opasku?“ nadnesla Siiri a začala se chystat k odchodu. „Knoflíky a pásek se zapínají hůř, než rozepínají. Tedy, pokud je člověk náležitě oblečený.“

Sbírala si věci do kabelky – brýle, kapesník a pastilky – a Irma se jala dělat totéž. Bylo jim poněkud protivné, že je faktor tak neupravený, mizerně oholený, se zbytky jídla mezi zuby a že má uši a obočí jako pichlavé křoví.

„Podle mě se snáz rozepínají knoflíčky dámských halenek a háčky podprsenek než naopak. Taky kvůli zemské přitažlivosti,“ vysvětloval tiskárenský faktor.

„Žvaníš, Reino,“ odbyla ho chladně Anna-Liisa. „Copak tys někdy ženským něco zapínal?“

„No už mám nejvyšší čas. Půjdeš ke mně? Nejprve se trochu povožíme výtahem.“

To stačilo i Anně-Liise. Podmračeně si odfrkla a oznámila, že jde do posluchárny na přednášku „Všestrannou stravou ke zvýšení výkonu ve vyšším věku“. Pana velvyslance ten nápad nadchl a prohlásil, že ji doprovodí. Zvedl se, zdvořile jí přisunul chodítko k židli a nabídl rámě jako vychovaný taneční kavalír. Irma zamrkala na Siiri a obě zamířily společně k výtahu.

Reino osaměl u karetního stolku a nechápal, kam se všichni poděli a proč má na krku bryndák.

„Sestři! Sestři! Haló, slečno! Pomozte!“

Ale sestřičky přivolával marně, protože ty neměly kdy příběhnout a zjišťovat, co zdravého mužského souží. Snažil se sundat si bryndák sám. Šlo to obtížně. Uzel se zadrhl a nacházel se za krkem. Čím víc za něj škubal, tím víc ho utahoval. Postavil se a bryndák si strhl hrubou silou, nadával přitom jako špaček a mrštil zmuchlaným hadrem o zem. Potom se ve společenském sále rozvalil na pohovku, v naději, že co nevidět se před ním zjeví Siiri Kettunenová nebo nějaká jiná ze zdejších královen, aby ho pobavila, a vzápětí usnul.

II

SIIRI SE VYDALA DO PŘÍZEMÍ hledat sociálního pracovníka Pasiho, který obvykle sedával u sebe v kanceláři. Chtěla si s ním promluvit o Terově smrti. Pasi a Tero spolu dobře vycházeli, často vídala oba mládence, jak si spolu povídají v kuchyni. Jenže tentokrát našla Pasiho kancelář zamčenou a na dveřích lístek uchycený lepicí páskou: „Povinnosti sociálního pracovníka dočasně vyřizuje vrchní sestra Virpi Hiukkanenová.“

Virpi byla důvěrnice paní ředitelky Sinikky Sundströmové, její levá i pravá ruka, která se obětavě starala o záležitosti pečovatelského zařízení a do jejíž zodpovědnosti spadala nejen péče o staré obyvatele, ale i nábor nových pracovníků a celkový rozkvět. Pro Podzimní háj znamenala spásu, neboť paní ředitelka Sundströmová byla navzdory své laskavosti, přátelskosti a příjemnému vystupování v mnoha ohledech značně nepraktická osoba.

Za téhle situace musela Siiri postupovat obratně. Kdyby se rovnou vydala za paní ředitelkou a vyptávala se jí na úmrtí mladého

kuchaře a absenci sociálního pracovníka, Sundströmová by třeba usoudila, že ji Siiri z něčeho viní. Věcná komunikace s paní ředitelkou občas neuvěřitelně drhla, jelikož paní ředitelka nesla na svých bedrech veškeré zlo světa a vždycky samu sebe obviňovala jako první. Siiri by musela vymyslet něco jiného, proč za ní přišla.

Vrátila se do svého bytu, podívala se na jeden díl Hercula Poirota a pak se natáhla na postel. Představovala si, že bydlí ve stejně krásném domě z třicátých let jako Poirot v Londýně, mezi moderním funkcionalistickým vybavením, a už se téměř propadla do příjemného snu, v němž si Poirot nakrucoval knír, usmíval se na ni hnědýma přátelskýma očima a zvedal ruku k okraji klobouku, když zazvonil telefon.

Siiri se musela zvednout, protože telefon měla na stolečku v předsíni. Mnozí dávali přednost telefonnímu přístroji u postele, ale Siiri si už dávno zvykla, že telefonní stolek je v předsíni a vedle něj křesílko. Tam se jí mluvilo lépe, než kdyby se klátila na pelesti. A navíc vstávání z postele bylo dobré cvičení. Jenže se jí nepodařilo vstát rychle, protože jakmile se postavila, musela chvíličku počkat, než pomine závrať a přestane jí šumět v hlavě. Telefon mohl vyzvánět dlouho.

„Zdravím, tady je Tuukka. Přišel vám docela zvláštní účet za úklid.“

Siiri už před drahnou dobou poprosila vnoučata, jestli by jí někdo nehlídal bankovní účet přes počítač, protože by to sama nezvládla, a úkolu se ochotně ujal přítel její pravnučky. Velmi příjemný mladík, který studoval na univerzitě nějaký zvláštní obor.

„Mikrobiální a ekologické biotechnologie,“ odpověděl vždycky, ale nikomu to nic neříkalo.

Ted' Tuukka viděl na monitoru, že z jejího účtu bylo strženo 76 eur za úklid, ačkoliv holčina, která před dvěma týdny do její garsonky přišla, vzala úklid jen letem světem. Byla celá v černém, černě měla namalované i rty a obarvené vlasy byly černější než Irmin asijský masér.

„Holčina neřekla ani slovo za tu dobu, co se opírala o mop.“

„Je tu účet za dvě hodiny,“ odtušil Tuukka a nechtěl komentovat vnější vzhled uklízečky ani její chování, měl smysl pro věčnost.

„Ale to stvoření tu pobýlo sotva půl hodiny. Dívala jsem se na hodinky a celou dobu jsem nevytáhla paty.“

„Možná mají minimální sazbu za dvě hodiny, bývá to běžné. Ale šestasedmdesát eur je prachšprostá cena.“

Jakmile Siiri zavěsila, pocítila uspokojení. Nadsazený účet za úklid byl přímo darem z nebes, přesně to, co potřebovala, aby měla důvod zajít za ředitelkou. Rozhodla se, že stížnost pro jistotu podá i písemně, ať to má úřední fazonku. Akorát že to musela napsat v ruce, propiskou na čtverečkový papír, což moc přesvědčivě nevypadalo. Přitom desítky let dělala písáčku na Úřadu národního zdraví, všemi deseti přepisovala na stroji, co ostatní naškrabali. Dokázala vyhotovit úhledné stránky s náležitými okraji, řádkováním a ve správné úpravě, nikdy neudělala žádný překlep. Dodnes si pamatuje, jak ji mrzelo, když se jí podařilo krásně a bezchybně přepsat nějaký dopis, načež se vedoucí oddělení dodatečně rozhodl přeformulovat oslovení a ona musela celou práci začít nanovo. Psaní na stroji bylo umění, které v dnešních dobách už není zapotřebí a ztratilo svou cenu.

Jakmile stížnost dopsala, přemýšlela chvíli o nadpisu a pak napsala: „Copak už nikdo neumí uklízet?“ Hned potom se s ležstrem vydala do kanceláře Sinikky Sundströmové. Cestou zvolen-

ného nadpisu litovala, protože si mínila stěžovat na vyúčtování a ne na špatné uklízení, ačkoliv i na ten úklid by bylo dobré někdy zavést řeč. Obyvatelé si mezi sebou kolikrát udiveně říkali, že lidi z úklidových firem je nutné učit krok za krokem, jak se správně uklízí. Že prach se má utírat i za radiátory a zárubně dveří je dobré vzít vlhkým hadrem.

Pracovna paní ředitelky se nacházela v přízemí na začátku chodby, hned vedle společenských prostor. Podle názoru mnohých proto, aby ředitelka mohla špehovat a sledovat obyvatele. Anna-Liisa byla přesvědčená, že pracovníci Podzimního háje jsou přímo posedlí potřebou všechny kontrolovat. A nejhorší ze všech je prý Virpin manžel.

Erkki Hiukkanen, o poznání starší než jeho žena, byl poněkud hloupý a líný chlap s řídnoucími vlasy, kterému se říkalo údržbář, ačkoliv úředně se jeho funkce asi nazývala správece objektu. Erkki přicházel nikým neznámým vyměnit žárovku na stropě, přestože stará nevykazovala žádnou závadu. Nebo prověřoval odpadní trubky a vzduchotechniku, v těch se patrně neustále vyskytovaly nějaké drobné problémy. Všichni si zvykli, že když někdo nečekaně přišel, tak to byl vždycky Erkki Hiukkanen v modré pracovní kombinéze, jediná neplacená služba v Podzimním háji.

Ale ať už se mezi obyvateli říkalo cokoli, Siiri měla Sinikku Sundströmovou ráda. Věřila, že paní ředitelka projevuje o obyvatele nefalšovanou starost a chce za každou cenu zajistit, aby všechno běželo, jak má. Sundströmová byla typickým příkladem ženy, která žije svou prací a kterou těší přinášet ostatním dobrý pocit.

Paní ředitelka seděla ve své kanceláři, zaujatá čímsi na obrazovce počítače. V místnosti panovalo mdlé osvětlení, okno

zakrýval tmavý závěs a na stole hořela páchnoucí svíčka. Vedle se otáčel masivní solný sloup, možná také fungoval jako lampička. Siiri se zdálo, že na obrazovce vidí hrací karty, ale to asi těžko, copak se dají hrát karty na počítači? Jakmile si ji paní ředitelka povšimla, přátelsky se na ni usmála a vyskočila, aby ji mohla obejmout. Siiri cítila, jak se nepatřičně hluboko propadá do skladů ředitelčina těla a výparů kořenitého parfému, a strachovala se, že dostane záchvat kýchání. Ale Sinikka Sundströmová vystudovala pečovatelsví a sociální služby a byla poučená, že staří lidé potřebují kontakt.

„Milá Siiri! Jak se vede?“ zeptala se ředitelka, když stařence konečně umožnila volně dýchat.

Siiri šla rovnou k věci a vyrukovala se svou stížností. Omlouvala se, že ji napsala ručně a na čtverečkovaný papír.

„Ach, to přece nevadí. Máte nádherný rukopis, stejný jako moje babička. Ta ovšem už dávno umřela, to jsem ještě chodila do školy.“

Ředitelka si list přečetla, nakrčila pečlivě vytrhané obočí a ztvářila se ustaraně. Bylo jí strašně líto, že má Siiri takové patálie, a slíbila, že se do věci okamžitě vloží, i když vlastně úklid nespadá do popisu její práce, protože tahle služba je zajišťována dodavatelsky zvenčí. Požádala Siiri, ať se posadí, a jala se jí zešířena vysvětlovat, že jde o soukromou úklidovou firmu Puts a Blank, kterou Podzimní háj vybral z mnoha firem ve výběrovém řízení, a že tahle firma byla každopádně nejlevnější a nejdůvěryhodnější a že všechny záležitosti týkající se subdodavatelů má v Podzimním háji na starosti vedoucí kvality Pertti Sundström.

„Pertti? To je váš příbuzný?“ zeptala se Siiri, protože o nějakkém vedoucím kvality nikdy neslyšela.

Pertti Sundström byl manžel paní ředitelky a Sinikka by ho Siiri mileráda představila, jenže Pertti byl bohužel na služební cestě, takže Siiri prostě nezbude než hodit stížnost do schránky na chodbě, do té s velkým obrázkem růžičky. To bude ostatně to nejrozumnější, neboť Pertti plní úkoly vedoucího kvality prostřednictvím vlastního eseročka.

„Kancelář má v Kalasatamě. Ale já mu to přece můžu předat,“ dodala ředitelka přátelsky a poděkovala Siiri za aktivitu, neboť dům s pečovatelskou službou dokáže vylepšovat svou činnost jen v případě, že klienti poskytují zpětnou vazbu.

„Přestože jsme v hodnocení kvality dosáhli plného počtu bodů, tak vždycky můžeme být ještě lepší než nejlepší!“

Siiri se opřela o stůl, aby se pohodlněji postavila, a v tu chvíli si na stole paní ředitelky všimla složky nadepsané jménem mladého kuchaře. Jaká úžasná náhoda! Nebýt tady té složky, asi by zapomněla, proč sem vlastně přišla.

„Tero Lehtinen. Byl to příjemný chlapík a dobrý kuchař. Můžete mi říct, na co tak nečekaně umřel? Vždyť byl mladý.“

Sinikka Sundströmová se už chystala vyjít se čtverečkováným papírem na chodbu, ale jakmile zaslechla Terovo jméno, zastavila se, rychle se otočila, zavřela za sebou dveře a vrhla se Siiri obejmout. Velký dřevěný náhrdelník se Siiri nepříjemně zaryl do tváře.

„Tero nás všechny zarmoutil. Taková tragédie. Měli jsme ho moc rádi,“ mumlala a muckala starou paní jako svého oblíbeného domácího mazlíčka. Po chvíli chlácholení jí paní ředitelka pomohla vstát ze židle a vyzvala ji k odchodu, neboť ona teď neprodleně musí do centra na nějaké zasedání. Sinikka vytrvale vzdychala, zatímco si navlékala kabát, a Siiri nabyla pocitu, že by chudince ředitelce měla nějak pomoci. Jenže ji nenapadlo jak.

„Uspořádáme skupinovou terapii pro všechny, kdo cítí, že v souvislosti s Terovou smrtí potřebují pomoc. Budete se chtít také zúčastnit, milá Siiri?“

Přehodila si pestrý šátek přes ramena s takovou vervou, až třásně Siiri lízly přes obličej.

„Ne, děkuju. My staří se bez toho obejdeme, ale pro pracovníky to určitě bude užitečné,“ řekla Siiri a snažila se na paní ředitelku povzbudivě usmát.

„Ou, nemluvte o sobě jako o staré, to je tak ošklivé slovo. No, už musím letět. Pa pa!“

III

IRMA A SIIRI BYDLELY VE DRUHÉM PATŘE BUDOVY A a jejich dvougarsonky spolu sousedily. Byty byly totožné, ale zcela odlišné, protože Siiri si ten svůj zařídila velmi skrovně, kdežto Irma si do dvou pokojů nastěhovala všechny milované věci ze svého velkého bytu ve čtvrti Töölo. Zem pokrývaly koberece, na zdech visela spousta nástěnných koberečků, obrazů a poliček přeplněných knížkami a v obývacím pokoji měla Irma pohovku a před ní nízký porcelánový stůl, který sama kdysi zkrášlila květinovými motivy na večerních kurzech pro pracující. Dále bylo v pokoji houpací křeslo, klavírní stolička jako vzpomínka na piano, pár legračních taburetek a pochopitelně se tam také našla souprava jídelního nábytku a televize. Všude, kam se člověk podíval, byly látky s růžičkami od Sandersona: na polštářcích, na závěsech, na tapisériích, na potazích křesel.

Téměř každý den si obě dámy u Irmy společně pochutnávaly na rozpustné kávě a bábovce. Irma seděla v křesle pod stojací lampou a Siiri na pohovce, kam nedopadalo slabé světlo ani jedné z lampiček, jež pocházely z bytu Irmina dětství. Někdy, vedeny náhlým hnutím mysli, k sobě zaskočily jen v noční košili. To byla jedna z náramných výhod stáří – člověk mohl chodit v županu, jíst, co chtěl, a dělat, co si zamlul. Vždyť zamlada je bábovkou nikdy nikdo nehostil.

„Báábóvkou,“ opravila Siiri Irma. „To se musí pořádně protáhnout, aby to znělo stejně dobře, jako to chutná. Přidej si báábóvku a já si zatím dám jednu amarylkovou pastilku.“

Irma věřila, že když si dá k bábovce lék na cukrovku, nemusí si dělat hlavu kvůli hodnotám krevního cukru. Dokázala sníst i tři nanuky za sebou a na to spolknout pilulku Amarylu a zapít kapkou whisky. Siiri si kvůli vlastní krvi nečinila žádnou starost a rozhodně se jí nechtělo dumat, jestli je na Irmině konání něco rozumného.

„Co myslíš, nebude Pasi na nemocenské, když Tero takhle nečekaně umřel?“ nadhodila Siiri, ale Irma měla jiný názor. Myslela si, že v Podzimním háji nikdo nedostane nemocenskou kvůli tomu, že někdo umřel. Podle ní vrchní sestra Virpi Hiukkaneonová udržovala mezi zaměstnanci tuhou kázeň a nutila je tvrdě makat po řadu směn za sebou a za mizerný plat a nikdy nikomu za nic nepoděkovala. Kvůli tomu byli mladí lidé ze své práce, z té péče o staré a jejich blaho, uštvaní. Honili se životu nebezpečným tempem na místě, kde už nikdo nikam nespěchal a kde se nikdy nic nestalo. Ošetřovatelé se vyčerpali a končili, odcházeli za příjemnější prací a brali si nucené volno. Siiri netušila, co to nucené volno znamená.

„No to zaměstnavatel platí za to, že pracovník rok nepracuje,“ vysvětlila Irma, ale Siiri jí moc nevěřila. Na Irminy povídačky se nedalo pokaždé spoléhat, občas vykládala úplně nesmysly.

„Jasněže to tak je. Zaměstnavatel na to místo přijme nezaměstnaného nebo uprchlíka a dostane od státu dotace,“ tvrdila Irma. Siiri se rozhodla, že si to někdy později ověří.

Příčinlivá Irma zjistila, že rozloučení s Terem bude za dva týdny ve staré kapli u hřbitova v Hietaniemi. Usnesly se, že na ten pohřeb i následnou smuteční slavnost půjdou, protože se tam možná leccos dozví. Siiri neměla pohřby ráda, ale Irma se těšila z každé oslavy.

„Řekneme všem, ať se k nám přidají! Uděláme si na Terův pohřeb velkou podzimní výpravu,“ horovala nadšeně. „Můžeme tam dojet tlamavajkou, aspoň si taky užiješ. Kde všude ses v poslední době na tu svou časovou jízdenku povozila?“

Siiri odpověděla, že včera se projela trojkou a sedmičkou, a samozřejmě na počátku a na konci jako obvykle čtyřkou. Na zastávce u nemocnice Aurora zase přistoupila ta bláznivá ženská, která křičí sama pro sebe, a protože i domy v Pasile jsou hodně ošklivé, zavládla ve voze dost tísnivá nálada. Ale když pak dojeli do Mäkeläho ulice a do Vallily, nálada i výhled ven se rozjasnil. Na nároží Stureho ulice si Siiri povšimla restaurace, ve které se ještě odpoledne prodávaly za tři eura snídaně, což obě ženy nesmírně pobavilo.

„Tam bychom mohly někdy zajít, místo abychom tu věčně pily rozpustné káféčko,“ navrhla Irma.

„Vlastně tam není žádné nároží, ale spíš taková kulatá prohlubeň, jak to bývá ve městech ve střední Evropě. Ale ty asi vůbec nevíš, o čem mluvím, protože jsi tam nebyla.“

Irma patřila k ženám, které nikdy nic nepohledávaly na ne-správné straně Dlouhého mostu. Ale samozřejmě se kdysi dostala až do Vallily a pamatovala si, jak to tam nádherně vonělo kávou z pražírén.

„Veikko mi říkal, že ve Vallile jsou velké bloky zděných domů z dvacátých let a že stojí za to nahlídnout do jejich dvorů, protože se tam z ničeho nic může objevit překrásný parčík.“

Veikko byl Irmin manžel. Zemřel před dávnou dobou na rakovinu plic, denně vykouřil dvě krabičky. Irma o svém muži mluvila málokdy a nezdálo se, že by ho postrádala tak jako Siiri toho svého – dodnes každý den.

„Vždyť by to byla hrůza, kdyby Veikko žil. Určitě by byl hodně nemocný a já bych se o něho musela starat. Nebo by byl dementní a ležel by na uzavřeném oddělení.“

Oddělení pro lidi s demencí se v Podzimním háji nazývalo Společný domov. Nacházelo se v nízkém křídle budovy vedle společenského sálu a jeho dveře byly ustavičně zamčené. Proto se mu někdy říkalo uzavřené oddělení. Nikdo z obyvatel tam neměl přístup, kolem toho místa se vznášelo tajemné mystično, které děsilo a zároveň budilo zvědavost. Ošetřující personál cinkal klíči, běhal dovnitř a ven, všichni se tvářili uspěchaně a měli na čele ustarané vrásky.

Dáma v klobouku se čas od času dozvěděla, že někoho z nájemníků přesunuli na uzavřené oddělení. Když tam přemístili tlustou paní z přízemí budovy A, Irma navrhla, že jí půjdou zazpívat a přečíst pohádky, ale Virpi Hiukkanenová takovou pošestilost nesmlouvavě zakázala. Péče vyžaduje profesionální přístup a školení, na oddělení nemůže jen tak někdo z legrace nakukovat.

„Tam je hrozný fofr,“ řekla Irma. „Večer je vzbudí v osum a dají jim prášky na spaní. Ráno je vzbudí v osum a dají jim pilul-

ku na povzbuzenou. To není k žití. Veikko to udělal moc chytře, že kouřil a zavčas umřel. Co myslíš, neměly bychom my dvě začít kouřit? Jinak neumřem nikdy. Čím dál víc smrti vsťříc.“

Lékař na zdravotním středisku Siiri radil, ať si každý večer v půl deváté vezme pilulku na spaní, protože pro starší lidi je dobré, aby v tuhle dobu spali. Obě ženy se tomu srdečně zasmály.

„V půl deváté? V době televizních zpráv?“ zakokrhala Irma, až jí bááábovka vlétla do koláčové dírky a ona se zakuckala.

„Nezadus se! Přinesu ti něco k pití!“

Siiri odešla do kuchyňky a našla u dřezu krabici červeného vína, která bezpečně stála na svém místě vedle plastové lahve s mycím prostředkem na nádobí. Irma se držela zásady nepít nic jiného než červené víno. Voda podle ní byla určená jen k mytí a mléko bylo nápojem pro děti ve vývinu. Často vypila pár sklenek vína už při obědě a večer si dopřála whisky, kterou jí předepsal lékař. Někdy si nepamatovala, jestli je večer, den nebo odpoledne, a to se pak stávalo, že červené víno míchala s whisky.

Víno zázračně pomohlo. Jakmile se Irma párkrát dlouze napila, opět mohla mluvit.

„Jen jsem si tak říkala, že u těch televizních zpráv člověk usne i bez prášků.“

IV

BYLO VELMI POKLIDNÉ, JINÝMI SLOVY OBYČEJNÉ ODPOLEDNE. Po obědě se všichni odebrali dát si šlofika a na třetí hodinu sešli dolů do společenského sálu, že si zahrají kanastu. Odpolední karetní

partie nespadaly do služeb Podzimního háje, nýbrž se zrodily spontánně, když vyšlo najevo, že většina hraje karty ráda, hlavně kanastu.

Irma zamíchala balíček a rozdala všem jedenáct karet, tahle činnost jí připadala nesmírně zábavná, koneckonců ona uměla zručně míchat i rychle rozdávat. Nehrávali v párech, protože z toho jen vznikaly hádky a nemohli by si zahrát všichni. Jakmile byly karty rozdány, opakoval se vždycky stejný rituál. Irma rozjásaně prozradila, kolik má dvojek a žolíků, Anna-Liisa z jejího povykování znervózněla a Siiri, faktor a pan velvyslanec si mlčky rovnali list. Pan velvyslanec sedával vlevo od Irmy, aby mohl vynášet jako první.

„Vykládám,“ oznámil a vyložil na stůl tři kluky. Irma panu velvyslanci jeho počín pochválila a Anna-Liisa si nervózně odkašlala, patrně i ona měla v úmyslu sbírat kluky. Siiri si z balíčku dobrala žolíka, snažila se neprozradit se úsměvem a odhodila křížovou čtyřku.

„Přišla ti pěkná karta?“ zeptala se Irma. „Reino, jsi na řadě.“

Ale faktor si z balíčku nelízl. Zdálo se, že vůbec nesleduje hru, civěl upřeně před sebe, něco si mumlal a v ruce svíral nesrovnané karty. Všichni na něho vyčkávavě pohlédli.

„Olavi Raudanheimo... na kolečkovém křesle a válečný veterán! Kdyby to Olavi sám neřekl... kruci že se něco takového může vůbec do prdele stát!“

Reino třepal hlavou a křičel tak, až mu vyprskly sliny a karty sletěly na zem. Máchal rukama a kňučel, než se vysíleně sesypal na hromádku a rozplakal se. Chlap jak hora, obyčejně vždycky veselý, a teď tu brečel jako malé děcko, v návalech a vzlykavě, celé tělo se mu třásl. Šel z toho strach. Irma mu věnovala kapesník,

Siiri ho vzala za ruku, sklonila se k němu a vybídla ho, ať řekne, o co jde. Anna-Liisa si odsunula židli o půl metru dál a fňukajícího a mumlajícího muže si měřila přísným pohledem.

„Mluv pořádně,“ pokárala ho. „Artikuluješ, že ti není slova rozumět.“ Anna-Liisa měla samozřejmě pravdu. Jeho pláč přešel v blábolení, a nikdo nechápal, o čem faktor mluví.

Olavi Raudanheimo byl Reinův soused v budově C. Bydlel v garsonce a pohyboval se na vozíku, ale málokdy se nechal vidět. Reino ho občas vyvezl do nedalekého parku, ale na akcích Podzimního háje se Olavi prý necítil dobře, raději si četl, luštil křížovky a poslouchal zprávy v rozhlase. Za války přišel o obě nohy a v Podzimním háji bydlel na náklady eráru.

„Copak Olavi umřel?“ zeptala se Irma zvesela.

„Ne-e-ee, kéž by jo,“ hlesl Reino. Poškrabal se a hlasitě se vysmrkal do Irmina krajkového kapesníčku. „Krucí, co všechno chlap musí na stará kolena vydržet.“

„To je starý kapesníček po mamince,“ upozornila ho Irma a ustaraně pohlédla na mokrý chumel. „Ale co, na tom kusu hadru nesejde,“ dodala s úsměvem. Vždycky se snažila navodit veselou atmosféru, za jakékoliv situace. „Jo, jo, my přece neumřeme nikdy! Čím dál víc smrti vstříc. Hele, tamhle ještě zbyla karta – a tak smutný král! Copak se Olavi doma zhroutil? Dostal mrtvičku? Nebo mu taky už začaly umírat děti? Teď jsem na řadě já? Myslím ve hře.“

„Znásilnili ho! Včera večer Olaviho znásilnili v jeho vlastním bytě!“ zařval Reino a rázem se rozhostilo ticho. Načež se znovu srdceryvně rozvzlykal. Irmě spadly karty do klína a Siiri, stále tisknouc Reinovu ruku, se bezradně podívala na Annu-Liisu. Pan velvyslanec se soustředil na své karty, jako by se nic nestalo.

„Mužského přece nejde znásilnit,“ pronesla Siiri nakonec.

„Nejmenuje se tak knížka od Märtty Tikkanenové?“ přemítala Irma a pohrávala si v prstech s perlovým náhrdelníkem. „Možná se to jmenuje Mužského neznásilníš, nebo tak nějak. Četli jste to někdo? Já tedy ne, pokud si pamatuju. Zato knížky od Henrika Tikkanena ano, celou tu sérii s těmi adresami v názvech, protože Henrik Tikkanen byl spolužák mého bratra. Poslyš, Siiri, nejmenovala se Tikkanenová taky tvoje uklízečka? Ta, co nedávno umřela na rakovinu? Mé švagrové se vůbec nelíbilo, že píše o jiných lidech a popisuje kdejaké intimnosti, myslím Henrik Tikkanen, ne ta tvoje uklízečka. A neumřel on taky na rakovinu? Ten Tikkanen? V tom románu Ulice Kulosaarentie napsal o té holce, co umřela a která chodila do třídy s mou švagrovou, ona umřela na rakovinu brzo po škole, tedy ta holka, ne švagrová, a tenkrát přece...“

„Buď už zticha,“ přerušila ji Anna-Liisa dost nerudně, ačkoliv Siiri by si ráda doposlechla, o kterém nebožtíkovi Irma mluví, protože tuhle historku ještě nikdy neslyšela.

Reino se postavil v celé své výšce, až se židle dunivě překotila.

„Olaviho Raudanheima včera znásilnili ve sprše!“ zaburácel ještě hlasitěji než před chvílí. Vypadal příšerně, když takhle řval. Obrovitý muž s uslzeným, rozzlobeným a špatně oholeným obličejem, v teplácích, z nichž vylézal ušmudlaný podolek.

„To jsme samozřejmě pochopili už z předchozího sdělení,“ pravila Anna-Liisa klidně. „Co přesně vzato máš na mysli pod tím znásilněním? Je třeba si uvědomit, že při znásilnění jde vždycky o zneužití moci. S tím nemusí být nezbytně spojeno ukájení nebo chtíč, jestli rozumíte, na co narážím. Znásilnění znamená pokorenění a ponížení.“

„Kdo má teď hrát?“ otázal se pan velvyslanec otráveně. Přál si tu hru dohrát, protože mu přišel výborný list.

Reino se pokusil postavit překocenou židli, ale znervózněl, jelikož ji neuzvedl, a znovu se rozeřval.

„Ten mizera ošetřovatel... teplouš jeden posranej! Ráno, když ho měl osprchovat... Olavi mi to sám od sebe řek, do hajzlu se vším!“

„Reino, posaď se. Bylo to tedy večer, nebo ráno? Mohl by mu někdo pomoci s tou židlí?“

Anna-Liisa jako bývalá učitelka finského jazyka očividně uměla postavit do latě neposedné vyrušovatele i zkoprnlé hordy. Irma uposlechla jako první, zvedla Reinovu židli a snažila se ho přimět, aby se posadil. Nebylo to vůbec jednoduché, faktor se vzpouzel, třásl se a neustále si otíral obličej do rukávu.

„An, auf, hinter, in – přišla mi červená trojka,“ zanotoval si pan velvyslanec, který pokračoval ve hře sám. Irmíny a Reinovy karty ležely na podlaze, kdežto Siiri svoje pořád svírala v ruce, až jí trnuly prsty.

„Nepamatuju si, nevím. Je to jedno,“ řekl Reino a konečně se posadil, aby se trochu uklidnil. Snažil se zhluboka dýchat a znovu se vysmrkal do Irmína krajkového kapesníčku, který vypadal ještě menší než před chvílí. „Ale válečný veterán, kruci... ten se snad dokáže aspoň sám umýt...“

„Pročpak nám tu pan Reino tak řádí?“

Dorazila k nim vrchní sestra Virpi Hiukkanenová. Doposud ji nikdo neviděl běžet, ale teď se přihnala, až jí zdravotní sandály pleskaly. Virpi Reina popadla pevným chvatem za rameno, což ho ještě víc namíchlo, a chlap začal opravdu řádit. Chodítko poodjelo, balíček karet vyletěl do vzduchu, židle se

znovu překotila a Virpi se vylekala. Překvapivě rychle se kolem ní vyrojil hlouček ošetřovatelek, všechny do jedné naprosto neznámé ženské, a Virpin tenký, leč pronikavý hlas účinně protal všeobecnou melu.

„Dejte ho na oddělení pro dementní pacienty a píchněte mu injekci!“

„Izvinitě! Oсторожно!“

Čtyři ruské ženy se chopily Reina, který se z obyvatele rázem proměnil v pacienta, a odvezly ho na injekci. Reino neuvěřitelně sprostě nadával a prskal kolem sebe. Do společenského sálu ještě dlouho doléhala ozvěna jeho hlasu z uzavřeného oddělení. Irma se pustila do sbírání karet ze země, ačkoliv se pro svou kulatost a prsatost dokázala sehnout jen s největší námahou. Pan velvyslanec se k ní nadšeně přidal a zároveň jí pokukoval do otvírajícího se výstřihu.

„Podle mě ,do prdele‘ není zas tak hrozná nadávka,“ zafuněla Irma poté, co se zrudlou tváří položila paklík karet na stůl.

Načež opět převyprávěla tu historku, jak její manžel Veikko přivrtával knižní poličku na zeď a polička i s knížkami mu pak spadla za krk a Veikko vyhekl do prdele. Irmina matka to slyšela a úplně se zděsila, protože podle jejího názoru by dobrý zeť řekl nanejvýš do hajzlu.

„Ale já jsem úplně jiného názoru. Mně do hajzlu zní hůř než do prdele,“ zakončila Irma tuhle historku pokaždé.

Na prosbu pana velvyslance rozehráli novou hru, Irma zamíchalala karty a rozdala je. Pana velvyslance mrzelo, že kvůli Reino-vu řádění přišel o dvě čisté kanasty.

V

POTÉ CO SE SIIRI DOSLECHLA O TEROVĚ SMRTI, přestala se v jídelně Podzimního háje stravovat. Ve svém věku už moc jídla nepotřebovala, hlavně když nezapomněla pít kromě červeného vína i něco jiného. Předsmažená mletá játra těsně před koncem spotřeby se dala v obchodě pořídit s třicetiprocentní slevou. Siiri za všechny své nákupy platila hotově, protože přístrojům v obchodě ani platebním kartám nevěřila. Papírové peníze si chodila vybírat do bankomatu, to bylo jednoduché. Kvůli pinu si vymyslela mnemotechnickou pomůcku: druhé číslo bylo třetí mocninou prvního, třetí byl jejich rozdíl dělený třemi a čtvrté byl součet prvních dvou minus třetí. To Irma si svůj pin nepamatovala.

„Mám tady namačkat to 0668?“ zeptala se Irma, když si v neďalekém diskontu Alepa, který přejmenovaly na Aleplat, kupovaly vaničku zlevněných předsmažených mletých jater a prodavačka zastrčila její kartu do strojeku.

„Zadejte pin kód,“ napovídala slečna v pokladně, ale Irmě to nepomohlo.

„A jaký mám kód, 0668? Hm, to asi bude číslo sociálního pojištění.“

„Rodné číslo nepotřebujete,“ radila slečna a letmo střelila zrakem přes Irmu a Siiri na narůstající frontu.

„To ani nevím, co je,“ pravila Irma ustaraně. „Tak já tam namačkám 0668. Číslo mého sociálního pojištění myslím končí na 132H a tady na tom aparátku vám chybí písmenka. Anebo špatně vidím...“

„To nepotřebujete,“ přerušila ji pokladní.

Strojek Irmin kód nepřijal. Lidé za nimi začali potřásat hlavou a vykukovali jeden přes druhého, co že tam u kasy tak dlouho trvá. Siiri vzala Irmě peněženku a v jedné přihrádce našla velký lístek s ciframi 7245.

„Tady je to!“ zaradovala se Irma, jako by po letech potkala dávnou kamarádku, a zároveň si vzpomněla, proč je lístek tak velký. „To abych to přečetla i bez brýlí, podívejme. Ale co je proboha to 0668?“

To už ona nikdy nezjistí, ledaže by někdy jindy, jak Irma vždy bezstarostně konstatovala. Vzaly si svou vaničku mletých jater a uchýlily se do Irmina bytu povečeřet a připravit se na Terův pohřeb.

Irmin plán velké podzimní výpravy se stával skutečností, neboť se přihlásil i ten nový manželský pár z budovy A. Irma a Anna-Liisa byly z pohřbu tak nervózní, že si přinesly ze zdravotního střediska sáček uklidňujících léků. Tentokrát jejich spádovým obvodákem byl nový černošský doktor, z jehož jména se nedalo usoudit, jestli je to muž, nebo žena a odkud pochází.

„Hrajete košíkovou?“ zeptala se ho Anna-Liisa nosným hlasem a snažila se artikulovat co nejzřetelněji, ale muž nechápal, co má pacientka na mysli. Irma si pospíšila vysvětlit, proč vlastně přišly, a Anna-Liisa ji pokaždé přerušila, když shledala za případné opravit chybu.

„...a tenhle Pasi u nás dělal kuchtíka nejméně deset let, takže určitě chápete, co taková ztráta pro nás znamená...“

„Ten kuchař se jmenoval Tero Lehtinen. A nemohl být v Podzimním háji deset let, protože tak dlouho tam nejsme ani my, Irmo.“

„Vidíte, pane doktore, jak jsme popletené?“ zvolala Irma a v tu chvíli lékař napsal oběma recept a požádal je, ať příště přijdou do ordinace každá zvlášť.

Siiri neměla v úmyslu sáhnout po pilulkách Anny-Liisy či Irmy ani na Terově pohřbu, třebaže pro mladého kuchaře truchlila víc než pro svou kočku, která jí umřela před dvěma lety. Dnes ji mrzelo, že si tenkrát nepořídila novou. Byla si tehdy jistá, že sama umře hned příští týden a že by s kočkou jen vyvstaly problémy, byť Irma navrhovala, ať jí kočičku Siiri odkáže v závěti.

V novinách tuhle psali o japonských robotických kočkách, které pomáhají při péči o staré lidi. Dala se tím ušetřit spousta peněz, protože nebylo zapotřebí platit tolik beztak vyčerpaných ošetřovatelů. Na snímku v novinách seděli šediví japonští starouškové s umělými kočkami na klíně a sami vypadali jako roboti. Siiri nechápala, proč musejí být kočky robotické.

„Copak by opravdové kočky vyšly draž?“

Ale Irmu opět osvítilo a začala počítat, kolik by taková péče o kočky stála, určitě mnohem víc než péče o staré lidi. Ve Finsku je plno ochránců zvířat a dalších aktivistů, kvůli nimž se péče o zvířátka dostává pod přísný drobnohled. Zvířátka potřebují dostatek prostoru, vlastní klid, sluneční světlo, pravidelné venčení, podněty typické pro ten který druh, mnohostrannou stravu a další věci, o kterých si senioři mohou nechat jen zdát.

„Zásluhou těch aktivistů jsou dneska svobodné a šťastné i slepice!“

„Já jsem tuhle z tramvaje viděla na Snellmanově ulici prodejnu potravin pro psy,“ řekla Siiri a obě se vesele rozesmály představou, že v místě dnešní masny pro psy bylo v časech jejich mládí asi řeznictví, kde se prodávaly jen kosti.

„Co si oblíkneš na Terův pohřeb?“ zeptala se z ničeho nic Irma, jako by se na pohřeb dalo nastrojít do čehokoliv. Siiri posledních dvanáct let chodila na všechny pohřby ve stejných černých vlněných šatech, ale Irma měla možností bezpočet a chtěla slyšet, co na její výběr Siiri řekne.

„To bude pravá módní přehlídka!“ nadchla se Irma, nalila Siiri trochu červeného vína, ať se holka při čekání nenudí, a zmižela v šatníku. Z šatníku se ozývaly výkřiky a lomoz a po chvíli se Irma objevila v širokých černých šatech a baretu a kroužila po obývacím pokoji.

„Jsou ti moc velké, ty už rosteš do země,“ mínila Siiri.

Irma se zastavila, protáhla jednu nohu před sebe a podívala se osudově přes rameno do zrcadla v předsíni.

„Máš pravdu.“

Většina starších lidí postrádá chuť kupovat si nové oblečení, ačkoliv se postupně scvrkávají a oděv na nich pak ošklivě visí. Obecně lidé ve vyšším věku nedokážou věnovat pozornost svému vzhledu, přitom podle Siirina názoru by tomu mělo být přesně naopak: ona čím byla starší, tím upraveněji chtěla vypadat. Chodila každou středu ke kadeřnici a dvakrát do roka si nechávala dělat trvalou. Dělal jí potíže umýt si sama hlavu a učesat se, navíc kadeřnice byla přesně tou drobnou rozmařilostí, kterou si Siiri v životě ráda doprávala.

„No jo, ty si nezapomínáš ani každé ráno vytrhávat chloupky na bradě,“ konstatovala Irma a znepokojeně se prohlížela v zrcadle.

V domě s pečovatelskou službou člověk potkával až příliš hojný počet starých lidí politováníhodného zevnějšku. Ať už to byl bývalý vrchní inspektor, sekční šéf, zdravotní sestra, zednic-

ký mistr nebo učitelka, takřka všichni se nakonec plouhavě sešli v umolousaných teplákách a s bryndákem na krku ke společnému pění. Někdy se zdálo, že lidem už nezbyla ani trocha zdravé sebeúcty.

Člověk se leccého musel vzdát, ale vzdát to úplně, to by neměl. Irma a Siiri o tom často mluvily. Svět se zbytečně moc točil kolem práce, a když potom člověk už přestal pracovat, nestal se v záplavě nekonečných prázdných dnů svobodným, nýbrž vězněm svého věku. Není divu, že vrstevníci jejich dětí se ze všech sil brání stáří. Každý den se v tisku píše o nějakém důchodci, který prohlašoval, že se na houpací křeslo ještě necítí.

„Co je na houpacím křesle špatného?“ rozumovala Irma. „Já se v křesle houpu každý den a je to moc prima. V rádiu říkali, že houpání prospívá mozkové činnosti. Přinejmenším u dětí, tak to asi mysleli.“

„Co je dobré pro děti, je dobré i pro nás,“ shrnula Siiri a vrátila se ke svému věčnému tématu. Kéž by tak lidé v produktivním věku pochopili, jak malou část života tvoří samotná pracovní kariéra. Kdyby třeba její děti méně pracovaly, neuštvaly by je civilizační choroby ještě před odchodem do důchodu.

„A z každého se nakonec stane jenom něco bývalého,“ dodala. „Bývalý tiskárenský faktor, bývalá telegrafistka, bývalá písarka. Vždyť dneska moje profese už ani neexistuje!“

Irma se vždycky uměla v životě soustředit na podstatné. Vystudovala na zdravotní sestru, ale protože měla tolik dětí, bývala hlavně doma. A nikdy nezapomněla říct, že z jejích šesti bylo plánovaně počaté jen to poslední. Siiri měla podezření, že tahle slova by se těm neplánovaně počatým Irminým dětem neposlouchala zrovna dobře, ale Irma byla jiného názoru.

„Vždyť právě neplánované dítě je dítě lásky!“ vykřikla Irma pronikavým hlasem z šatní skříně. „Kromě toho my jsme neměli žádnou antikoncepci, ta se dala pořídit jenom na nesprávné straně Dlouhého mostu. Děti se prostě rodily a tak to bylo ve všech rodinách. Ostatní o tom akorát na rozdíl ode mě nemluví, protože já mám přece jen jedno dítě počaté plánovaně. Jak tvoje děti přišly na tenhle svět?“

Siiri vždycky toužila po velké rodině. Byla šťastná, že se jí narodily tři zdravé děti. Ale Irma měla pravdu. Děti prostě přicházely, tyhle věci nikdo neplánoval. Dříve se lidé obávali otěhotnění a dneska potřebovali drahé kliniky na umělé početí, protože jaksi nedokázali zplodit děti sami.

Irma se opět vynořila a nakrucovala se kolem jídelního stolu. Měla na sobě elegantní černý kostýmek s krásně plisovanou obrubou na sukni.

„Tohle je dobré. Kdy sis to pořídila?“

„To jsem si koupila na pohřeb zeťáčka. No jo, to už je dobrých pět let. Samozřejmě jsem si to mohla koupit i loni, ale už si nepamatuju, na čí pohřeb. Možná švagrův.“

Když je člověku přes devadesát let, bere pohřby div ne jako povolání. V pátek večer měly Siiri a Irma všechno včas připravené: květiny objednané u milé slečny v květinářství, šaty překontrolované a Irma navíc roztříděné léky v dávkovači, který si ukládala na kuchyňskou linku vedle krabice červeného vína. Siiri si už ráno položila na křesílko v předsíni zelený polštářek, aby si ho nezapomněla vzít s sebou, protože sedáky v kapli jsou tvrdé. Rozhodly se, že půjdou spát o něco dříve než obvykle, nebo si aspoň lehnou do postele a budou si číst, a popřály si navzájem dobrou noc.

„Hlavně mi dneska v noci neumři. Já bez tebe na Terův pohřeb nepojedu,“ varovala Siiri.

„Čím dál víc smrti vstříc!“ zaburácel Irmin hlas až na chodbu.

VI

NEJAKTIVNĚJŠÍ SENIŘI V DOMĚ S PEČOVATELSKOU SLUŽBOU Podzimní háj vyrazili v sobotu na pohřeb Tera Lehtinena tramvají. Pan velvyslanec si vzal taxík a Dáma v klobouku se svezla s ním, nikdo nic nenamítal. Ne že by páně velvyslancovy nohy vykazovaly nějakou vadu, ale on byl prostě zvyklý nechat se vozit na cizí útraty a popíjet zdarma víno a svých zlovyků se nezabavil ani v devadesáti, čemuž všichni rozuměli. Irma věděla, že navrch všeho pan velvyslanec patří ke svobodným zednářům.

„Ti mají svoje doktory, jiné než ty naše na středisku, kteří se v jednom kuse střídají. U těch jejich se člověk nemusí doprošovat prášků a dostane od nich poukázky na taxík,“ vykládala Irma při čekání na tramvaj. Když na Mannerheimově třídě předsedali ze čtyřky na osmičku, museli přejít pěšky do Helsinské ulice. To se novému manželskému páru ze Španělska pranic nelíbilo. Oba hlasitě hudrali, že jim na semaforu ubíhá draho-cenný čas. Obzvlášť nahlas a nenaloženě hučela paní, která se opravdu jmenovala Margit, Margit Partanenová. Tahle sošná, mohutná ženská si doposud barvila vlasy načerno, ačkoliv ji to ani za mák neomlazovalo.

„Kontrola jízdenek, prosím,“ ozvala se mladá revizorka na zadní plošině, jen co se osmička rozjela k Runebergově ulici.

Manželé Partanenovi jízdenky neměli a nepomohlo jim, ani když se Margit pokoušela mluvit německy. Výprava na pohřeb je vyšla hodně draho, ovšem vinu Margit svalovala na Siiri Kettunenovou, protože to na její popud jeli na pohřeb veřejnou dopravou.

„Na ten svůj se dostaneš zadarmo,“ chlácholila ji Irma pro odlehčení atmosféry.

„Kdepak,“ nesouhlasila Anna-Liisa. „Nebožtík musí nechat pozůstalým peníze na pohřeb. Nehodí se nechat platit za obřad jiné. Já mám kvůli tomu životní pojistku.“

„Já taky!“ zvolala Siiri a zatvářila se vyděšeně, přestože životní pojištění by měla být dobrá a bezpečná věc. Jenže Siiri si najednou vzpomněla, že její pojištění vyprší, jakmile dosáhne věku 95 let. „To znamená, že když brzo neumřu, tak moje úspory životního pojištění přijdou vniveč.“

„V tom případě tedy musíš umřít,“ řekla Irma a začala vzpomínat, jak se jako malé holky dívaly na stavbu cihlových domů v Töölö a vůbec jim nepřišlo divné, proč tam po nebezpečně vyhlížejícím lešení nechávají ženy vláčet těžké náklady cihel na zádech. „Čím dál víc smrti vstříc.“

„Já teda rozhodně nemíním na svůj pohřeb šetřit, když se ho ani nezúčastním,“ vrátila se Margit k téměř pozapomenuté debatě. „Prostě mě šoupneš do papírové rakve,“ dodala ke svému manželovi, který se díval z okna na nové legrační obytné domy. Měly šikmou střechu až do půlky a balkony vypadaly jako oddělitelné kostky ze stavebnice.

„Jasněže na svém pohřbu budeš,“ namítla Irma. „V té papírové rakvi.“

„Už si ani nepamatuju, kdy jsem si naposled šoupnul,“ zamumlal Margitin manžel Eino Partanen pro sebe, ale všichni z bu-

dovy A věděli, že tohle tvrzení se nezakládá na pravdě, protože křik jeho paní slychávali každou chvíli. Margit špatně slyšela, tudíž si dozajista neuvědomovala, že tropí takový hluk. Neslyšela ani manželovo mumlání v tramvaji, byť měla naslouchadlo. To nikdy nefungovalo. Starým lidem se dávalo naslouchadlo jen do jednoho ucha proto, aby si ostatní všimli, že tihle jedinci neslyší. Kdyby bylo žádoucí, aby naslouchadla svému uživateli nějak pomohla, tak by senioři dostávali naslouchadla do obou uší jako děti.

„Ale proč si brýle musíme platit sami, zatímco naslouchadlo zaplatí stát?“ zeptala se Irma a všichni zmlkli.

Do kaple dorazili včas, kabáty si odložili v úzkém předsálí, kde byl vždýcky nával. Lidé se strkali a rozbalovali kytice a netušili, kam vyhodit papíry. Přátelský vousatý zřízenec se znal s Irinou a odvedl její suitu do sálu na dobrá místa jako portýr ze starých dobrých časů. Interiér kaple byl krásný, světlý, prostorný a přiměřeně velký. Nejlepší místa se nacházela uprostřed zleva od rakve, tedy ani moc blízko, ani moc daleko. Odtud bylo vidět na příbuzné i pastora a všechno bylo dobře slyšet, i když se projevy řečníků přinášejících květiny a věnce kolikrát měnily v nesrozumitelné mumlání. Siiri ani Irma nechápaly, proč je ve Finsku zvykem vystoupit před ostatními s proslovem o nebožtíkovi, ačkoliv nikdy jindy se pocity najevo nedávaly, ale Anna-Liisa to považovala za důležitou součást smutečního obřadu. Na stuhách květinových věnců pro Tera Lehtinena se objevovaly všelijaké zbytečnosti a podivnosti.

„Finští andělé děkují,“ přečetl velký pohledný muž nápis na věnci.

„Děkuji,“ opravila Anna-Liisa a poklepala zpěvníkem do opěradla židle před sebou.

Velký muž dorazil na pohřeb v kožené vestě. Ve skutečnosti tam bylo takových víc, všichni ve stejných vestách. Siiri se na toho muže, který si u rakve troufl mluvit o andělech, dívala okouzleně. Jestli někdo byl anděl, tak určitě Tero Lehtinen se svými usměvavými dolíčky a dlouhými vlasy.

„Je holá hlava účes?“ zeptala se jí Irma zbytečně nahlas. „Tenhle nemá holou hlavu od přírody.“

„V dnešní době chtějí mít holou hlavu i úplní mladíci,“ zašeptala Siiri a Irma bleskově odpálila: „To jo, pokud naopak nechťejí drdol.“

Začalo jim být do smíchu a vzápětí stydno, protože se vážně nehodilo takhle si šeptat a hihňat se na pohřbu mladého muže.

Když na ně přišla řada, že půjdou k rakvi, nastaly rozsáhlé manévry. Hůlky ťukaly o zem, Siiri upadl polštářek, chodítka uvázla mezi lavicemi a naslouchadlo Margit Partanenové začalo hvízdát, což ona sama samozřejmě neslyšela. Velký pohledný anděl jim pomohl, vyprostil chodítko Anny-Liisy ze stuh a zvedl Siirin polštářek ze země.

„Tisíceré díky,“ poděkovala mu Siiri a stydlivě si zelený polštářek převzala.

„Nemáte zač,“ pravil anděl a podíval se na Siiri modrýma očima. „Dost dobrej sedáček.“

„Obyvatelé domu s pečovatelskou službou Podzimní háj děkují svému kuchaři Terovi za každodenní chvilky potěšení,“ pronešl pan velvyslanec roztřeseným tenorem mužského sboru, jenže vyslovil chvilky potěšení tak nepatřičně, že část smutečních hostů se dusila smíchem mezi slzami. Irma dloubala loktem do Margit Partanenové a vyzvala ji, ať s tím pískajícím naslouchadlem něco udělá. Margit si ten kráp vyndala z ucha a chvatně zastrčila

do kabelky. Odtamtud pak hvízdal po zbytek pohřbu a soutěžil s chrápáním Dámy v klobouku.

Paní ředitelka Sundströmová a vrchní sestra Hiukkanenová na pohřeb nepřišly, takže se nemohly stát svědky, jak velkolepě obyvatelé Podzimního háje kondolují Terovým příbuzným. Velkým zklamáním také bylo, že na pohřeb nedorazil ani sociální pracovník Pasi. Na následnou smuteční slavnost se nikomu z nich nechtělo, ale poté co vyprovodili rakev k autu, Irma energicky přistoupila k Terově matce, představila se a vyptávala se jí na všechno možné. Bohužel z ní bylo těžké vydolovat cokoliv zajímavého, protože byla zmatená žalem a pod vlivem silných léků.

„Proč jen to udělal, proč, proboha?“ drmolila pořád dokola.

VII

VE STŘEDU SE IRMA ZÚČASTNILA SCHŮZKY ČTENÁŘSKÉHO KROUŽKU u své snachy kdesi v bohem zapomenutých končinách, patrně ve východních Helsinkách nebo v Espoo. Měla si dopředu přečíst *Život – návod k použití* od Georgese Pereka, ale připadalo jí to tak únavně zdlouhavé a spleťité, že knížku nedočetla. Tohle dílo bylo nepochybně určené mladším čtenářům než lidem devadesát plus.

„Tys to nedočetla? Tak jak se můžeš do debaty o knížce zapojit?“ zeptala se Siiri znepokojeně, ale Irma jen mávla rukou, až zacinkaly zlaté náramky, a vesele se rozesmála.

„Já jim tam dělám tak trochu maskota. Zvou mě, protože se bojí, že jsem osamělá. Považují mě za pomatenou a ani nečekají, že bych rozuměla, o čem mluvím. Přesně tohle je na našem věku

příjemné, že člověk může být, kým chce, a nikdo se nediví. Tahle snacha nás vždycky pohostí neskutečně dobrými zákusečky a já tam chodím kvůli nim. Akorát si nesmím zapomenout amaryl-kové pastilky.“

Irma na náměstí Laajalahti před japonskou restaurací naskočila do taxíku a Siiri vyrazila na tramvajovou projížďku. Nejprve se svezla čtyřkou, potom projela půldruhého okruhu trojkou. Na konečné trojky u Zoologické zahrady musela čekat dlouhé minuty. Zdálo se to takové nepřirozené, že se jen stálo a čekalo se, než si řidič tramvaje vykouří cigaretku. To na pořádné konečné se tramvaj otočí na smyčce, třeba jako čtyřka v Munkkiniemi a Katajanoce. Ze všech smyček měla Siiri nejraději smyčku šestky a osmičky v Arabianrantě. Když se jelo vyšší rychlostí, báječně jí svíralo v podbřišku.

Řidič tramvaje nechal puštěné rádio a v něm zrovna povídali, že ve Finsku nebývale hodně lidí kombinuje konzumaci alkoholu i drog, prý více než v jiných evropských zemích. Jinde dokázali konzumovat buď jen to, nebo jen ono. Nejvíce těchto kombinovaných konzumentů bylo mezi mladými a seniory. To znělo překvapivě. V Podzimním háji se bezesporu nikdo nerozpákoval pít alkohol a všichni polykali kvanta prášků, ale byly to prášky, které jim předepsali lékaři na rozličné potíže. Siiri občas pila červené víno, aby dělala Irmě společnost, a každé ráno brala jednu pilulku na krevní cukr, protože trpěla stařeckou cukrovkou, tak jako všichni ostatní. Cukrovku zapříčiňovala buď nadměrná tloušťka, nebo přílišná hubenost. Že by tedy ona byla narkomanka? Nebo Irma, která nikdy nepila nic jiného než červené víno a polykala všelijaké prášky? Srbský lékař, který Siiri lék na cukrovku předepsal, ji neupozornil na nebezpečí kombi-